

שבת פ: (המשנה) עד פב. (המשנה)

ביאורי מושגים

עציץ נקוב - מעמדו של עציץ נקוב תלוי בשתי שאלות: האם יש בו חור, וכן מאיזה חומר עשוי העציץ. יש חומרים שבהם גם אם אין חור, העציץ נחשב נקוב (לפי רש"י בחרס אין צריך חור ובעץ צריך, לפי ר"ת להיפך). עציץ נקוב נחשב מחובר לקרקע ועציץ שאינו נקוב נחשב תלוש. לכן מותר בשבת להרים עציץ שאינו נקוב מהקרקע, ואילו עציץ נקוב אסור (הראשונים נחלקו האם איסור זה הוא מהתורה או רק מגזרת חכמים).

משנה

הגודל הנדרש כדי לחייב על הוצאה:

אדמה -
ר' עקיבא: כשיעור חותם שקי מסחר.
חכמים: כשיעור חותם של מכתבים.

זבל וחול הדק -
ר' עקיבא: כשיעור זיבול כרוב.
חכמים: כשיעור זיבול כרישה.

חול גס -
שיעור כף של סיידים.

קנה
שלם - לעשות ממנו קולמוס.
שבור - שיעור המספיק לבישול ביצה.

הצורך בעירוב סיד בחול:
לפי ר' יהודה: החול משפר את הסיד.
לפי חכמים: החול מתיר את הסיד (בגלל החורבן נאסר הסיד).

אורך הקולמוס - שיגיע לקשרי אצבעותיו (לא ברור האם מדובר על הקשר שבאצבע או על הקשר המחבר את האצבע ליד).

סוג הביצה - ביצת תרנגולת שהיא הביצה המתבשלת הכי מהר.
אופי הבישול - אין צורך שכל הביצה תתבשל. ניתן להסתפק בגרירת מהביצה.

משנה

הגודל הנדרש כדי לחייב על הוצאה:

עצם - חכמים: כדי לעשות ממנה כף, ר' יהודה: כדי לעשות ממנה שיניים למנעול.

זכוכית - כדי לחדד איתה מקל של אורגים.

אבן או שבר אבן - ת"ק: כדי לזרוק על עוף, ראב"י: כדי לזרוק על בהמה.

שיעור אבן כזאת - משקל 10 זוזים.

שיני מנעול: לפני שקבען - טהורין.
אחרי שקבען - טמאים.
ואם היו מחוברים לקרקע - טהורים בכל מקרה!

ברייתא: שיעור זכוכית כדי לחתוך שני חוטים יחד.

לפי הסבר זה עיקר הדיון הוא בשאלת מוקצה עיין ביאור מושגים).
הסבר אחר בראשונים: הדיון בגמרא הוא בשיעור איסור הוצאה מרשות לרשות של אבנים חדות. איזה כמות של אבנים חדות היא בת שימוש ולכן המוציאה חייב.

גודל האבן המותרת בטלטול כדי לקנח בה בבית הכיסא

שיטת חכמים בתחילה: 3 אבנים שגודלן: אחת כזית, אחת כאגוז, אחת כביצה.

ר' מאיר: 3 אבנים שגודל כל אחת כאגוז.

ר' יהודה: 3 אבנים שגודל כל אחת כביצה.

שיטת חכמים לבסוף: אבנים כמלוא החופן.

ר' ינאי:
במקום קבוע של בית הכסא - מותר אבנים כמלא היד.
במקום ארעי - אבן אחת בגודל של אגוז.

סוג החפצים שבהם מותר לקנח בשבת

אבן חלקה - מותר (בכפוף לכמויות שהוזכרו מקודם).

אבן מחוספסת - יקנח בשינוי כדי שהשרת השערות תהיה בשינוי.

גוש רגבי אדמה - אסור - רש"י: כיוון שהוא מתפורר לא ניתן לקנח בו ואסור לטלטלו.
ר"ף: כיוון שהוא מתפורר יש בכך איסור טוחן.

מכתשת שקינחו בה ויש עליה שרידים - מותר - ללא הגבלת כמות.

אבן שיש עליה עשבים - מותר לקנח למרות שהוא תולש עשבים.

שבר חרס - ר' יוחנן: אסור לקנח בו משום סכנה.
רב חסדא: מותר, ואפילו עדיף על קינוח בשבר אבן שהוא מוקצה.

מסיבות היגייניות מותר לקנח בה רק כש:
הצואה יבשה,
או כשיש צד שלא ניקו בו,
או כשהצואה הישנה שייכת למקנח.

במקרה זה התירו חכמים שני איסורים:
א. מוקצה - מדרבנן.
ב. איסור תולש - כי אינו מתכוון.

הברייתא כותבת שחרס עדיף על אבן.
תירוך - שם מדובר על שברים מידיות
עגולות שבהם אין סכנה.

הלכות נוספות בהתפנות בשבת

1. מותר להתפנות על הגג למרות שצריך לטרוח להעלות לשם אבנים לקינוח.
אמנם בקיסם לסעודה לא התירו טרחה מרובה - אבל שם ניתן היה להתכונן לפני שבת.

2. אסור להתפנות בשדה החרוש רק חרישה ראשונה - מחשש שיקח אבן ממקום גבוה ויתנה במקום נמוך - פעולה זאת מיישרת את קרקע ויש בה איסור חורש.

התפנות ביום חול

1. רב חסדא: לא יתישב במהירות, לא יתאמץ מדי.

2. אין לקנח בעשבים יבשים - משום סכנה.

3. רב חסדא ורב המנוא נחלקו לגבי אדם שיש לו שבר אבן ועשבים לחים במה עדיף לקנח.

4. הנצרך להתפנות ולא מתפנה - או רוח רעה או רוח זוהמה שולטת בו.

5. מי שצריך להתפנות ולא מצליח - יעמוד וישב מספר פעמים, או ילך למקום אחר, או ימשמש באותו מקום או שיתרכז אך ורק בהתפנות.

6. לפני שאדם נכנס לסעודת קבע - עליו לבדוק את עצמו שאינו צריך להתפנות.

הסבר אחר למח': המח' היא דוקא בשבת. מדובר בעשבים מחוברים לקרקע והאמוראים נחלקו האם יש חשש שיתלוש.

הראשונים נחלקו בטיב החיוב: רש"י ורוב הראשונים: מדרבנן.
רמב"ם: מהתורה.

העברת עציץ נקוב

אב"י: אדם שלוקח עציץ נקוב ומרימו - חייב משום תולש,
אדם שלוקח עציץ נקוב שהיה על גבי יתדו ומניחו על הארץ - חייב משום זורע.